

Skipulagsstofnun
Borgartúni 7b
105 Reykjavík

2504009 PD

Umsögn Skorradalshrepps

Kerfisáætlun Landsnets 2025-2034

Umsögn var send inn til Landsnets er varðar verkefnis- og matslýsingu fyrir vinnslu Kerfisáætlunar Landsnets 2025-2035. Nú er til umfjöllunar umhverfismatsskýrsla Kerfisáætlunar Landsnets 2025-2034, Framkvæmdaáætlun 2026-2028 og Langtímaáætlun.

Í kerfisáætlun fjallar Landsnet um hvernig skuli þróa og endurnýja flutningskerfi raforku. Kerfisáætlun er ætlað að tryggja að vel sé staðið að þróun flutningskerfisins, ákvarðanatökan byggji á bestu tiltæku þekkingu og sé opin og aðgengileg hagaðilum. Við gerð kerfisáætlunar er lagt mat á þróun flutnings og notkunar raforku, þróun markaða og annarra þátta sem geta haft áhrif á raforkukerfið. Gegnum kerfisáætlun geta orkufyrirtæki, notendur, sveitarfélög og aðrir hagaðilar fengið upplýsingar um hvaða framkvæmdir eru á döfinni, hvers vegna þær hafi verið settar í forgang og hvernig þær muni hafa áhrif á afhendingargetu og gæði raforkukerfisins.

Kerfisáætlun er endurnýjuð annað hvort ár. Hún er kynnt og að lokum rýnd og samþykkt af Raforkueftirlitinu. Kerfisáætlunin fer í gegnum tvöfalt umsagnarferli: fyrst opið umsagnarferli þar sem öllum áhugasömum gefst kostur á að senda inn athugasemdir og síðan lokað umsagnarferli þar sem viðskiptavinir, núverandi og verðandi, geta sent inn athugasemdir.

Opna umsagnarferlið er frá 9. apríl til 31. maí. Aðalmarkhópur þessa samráðs eru Samband íslenskra sveitarfélaga, landshlutasamtök sveitarfélaga og þau sveitarfélög sem kunna að þurfa að gera breytingar á skipulagsáætlunum sínum vegna kerfisáætlunar. Þetta samráð er samkvæmt 2. gr. reglugerðar um kerfisáætlun um uppbyggingu flutningskerfi raforku nr. 870/2016 og lögum um umhverfismat framkvæmda og áætlana nr. 111/2021.

Á kynningartímabilinu eru haldnir opnir kynningarfundir og var einn þeirra haldinn þann 6. maí sl. á Hótel Hamri í Borgarnesi. Skipulagsfulltrúa var falið að sitja kynninguna fyrir hönd sveitarfélagsins.

Umhverfismatsskýrsla Kerfisáætlunar 2025-2034

Í kafla 3.8 er fjallað um áhrif langtímaáætlunar á heilsu. Matsspurning er eftirfarandi: „*Mun flutningskerfið fara nærri þéttbýli? Eru líkur á að kerfið hafi áhrif á rafsegulsvið og hljóðvist nærri byggð og útivistarsvæðum?*“ Áhrif langtímaáætlunar á heilsu eru metin óveruleg neikvæð. Framkvæmdir áætlunarinnar liggja ekki það nálægt byggð að hljóð frá flutningslínunum geti skapað óþægindi en þar sem leiðirnar fara um útivistarsvæði er óhjákvæmilegt að suð heyrir við vissar aðstæður, ef um loftlínur er að ræða. Að sama skapi er ekki líklegt að áhrifa rafsegulsviðs gæti á heilsu fólks þar sem styrkur þess er undir viðmiðunarmörkum ICNIRP. Í umsögn sveitarfélagsins við verkefnis- og matslýsingu fyrir vinnslu Kerfisáætlunar Landsnets 2025-2034 var sérstaklega komið inn á mikilvægi þess að lögð yrði fram matsspurning er varðaði lífsgæði íbúa, gagnvart útivist, umhverfi heimilis þeirra og heilsu, hvort flutningskerfi raforku væri í nálægð við heimili fólks, hvort líkur væru á að það hefði áhrif á fjárhag, heilsu og hamingju íbúa. Það er með ólíkindum að Landsnet sem á að gæta hagsmuna allra íbúa þessa lands skuli sniðganga umfjöllum um íbúa dreifbýlisins og á sama tíma á uppbyggingin sér fyrst og fremst

stað í dreifbýli. Þetta er með öllu ólíðandi og fer sveitarfélagið þess á leit við Skipulagsstofnun að hún gefi ekki út álit á ófullgerða skýrslu sem býr yfir svo mikilli mismunun á þegnum þessa lands.

Stofnuð hafa verið hagsmunasamtök landeigenda vegna Holtavörðuheiddarlínu 1, en hún liggur um tvær jarðir innan Skorradalshrepps. Landeigendur þeirra jarða eru meðlimir í ofangreindum hagsmunasamtökum. Samtökin samþykktu á fundi sínum þann 20. mars 2025 eftirfarandi bókun „Hagsmunasamtök landeigenda vegna Holtavörðuheiddarlínu 1 afþakkar Holtavörðulínu 1 um lönd félagsmanna sinna og bendir ríkinu sem eiganda Landsnets og Landsneti hf á að nýta lönd ríkisins ef hægt er að finna út að framkvæmdin í þeirri mynd sem hún hefur verið sett fram getur talist til almannahagsmuna. Það gengur gegn öllu meðalhófi og stefnu ríkisins um lagningu raflína að leggja ekki raflínuna stystu leið og nýta þá land ríkisins. Árangurslaust hefur verið í mörg ár bent á ýmsa hluti varðandi þessa fyrirhuguðu framkvæmd, sem jafnharðan er sópað undir teppið. Þá óskar fundurinn eftir að Hrutatungulína 1 verði fjarlægð, þegar ný byggðalína hefur verið lögð enda er líftími hennar á enda. Félagið bendir á að vel er mögulegt að styrkja raforkuflutningskerfi landsins án þess að brjóta meðalhóf, eignarétt og mannréttindi. Þetta má gera með því að finna línunni hentugan stað.“ Samþykkt samhljóða.

Bent er á í því sambandi varðandi kafla 3.11 að hreppsnefnd bókaði á 206. fundi sínum þann 30. apríl 2025 eftirfarandi í tengslum við erindi frá Hagsmunasamtökum Landeigenda vegna Holtavörðulínu 1: „Hreppsnefnd telur sig ekkert geta aðhafst í skipulagsmálum vegna lagningu raflína fyrr en full sátt og samningar á milli landeigenda og Landsnets liggja fyrir.

Hreppsnefnd hvetur Landsnet til að ganga frá samningum við landeigendur með sanngjörnum og sómasamslegum hætti, ef að þessari framkvæmd verður.”

Samkvæmt raforkulögum nr. 65/2003 ber skv. 2. lið 1. gr. laganna að stuðla að skilvirkni og hagkvæmni í flutningi og dreifingu raforku. Það að greiða landbætur þarf að meta á sama hátt og annan kostnað við uppbyggingu flutningskerfisins. Tími kostar einnig peninga, þ.e.a.s. að tafir á uppbyggingu vegna þess að ekki næst samkomulag við landeigendur þarf einnig að kostnaðarmeta. Ef þessi þáttur er tekinn inn í umhverfismatið getur það leitt af sér að ódýrasti valkosturinn verði að Landsnet fari eins og hægt er yfir land ríkisins við uppbyggingu flutningskerfis raforku. Enn fremur takmarkast nýting landeigenda við uppbyggingar flutningskerfis raforku, gagnvart uppbyggingu landbúnaðarbygginga, fristunda- og/eða íbúðabygðar. Sveitarfélagið vill í því samhengi árétta það sem fram kemur í stefnu aðalskipulagsins sveitarfélagsins að semja skuli við landeigendur um helgunarsvæði nýrra rafveitna en einnig skal stefnt að samningum um eldri línur. Það er mikilvægt að uppbygging flutningskerfis raforku skili tekjum til samfélagsins og landeigendur fái árlegar bætur fyrir þær skerðingar sem þeir verða fyrir. Ef að það eru almanna hagsmunir landsmanna að styrkja flutningskerfi raforku hringinn í kringum landið og að uppbygging þess þurfi að ljúka sem fyrst þarf Landsnet að koma með lausnir sem íbúar og sveitarfélagið geti sætt sig við. Það er ekki ásættanlegt að sveitarfélagið og íbúar verði fyrir tjóni eins og verðfalli eigna og heilsufarstjóni. Ríkið verður að tryggja fyrir fram mögulega skaðabætur bæði gagnvart sveitarfélögunum og íbúum. Mikilvægt er að umhverfismat kerfisáætlunar skoði ólíkar leiðir til að ná fram samkomulagi við landeigendur og það kostnaðarmetið. Í ljósi ofangreinds þarf að setja fram matsspurningu undir umhverfisþátt samfélags er varðar hver séu hagræn og heilsufarsleg áhrif uppbyggingar flutningskerfis raforku gagnvart ólíkum valkostum og nálgunum er varðar bætur sem ríkið ábyrgist til handa íbúum og sveitarfélögum.

Í kafla 3.11 í undirkafla Skipulagsáætlunar kemur fram að skv. raforkulögum, gr. 9. c., um stöðu kerfisáætlunar gagnvart skipulagi sveitarfélaga kemur fram að sveitarstjórnun ber að samræma skipulagsáætlunar vegna verkefna í staðfestri tíu ára kerfisáætlun. Sveitarstjórn er þó heimilt að fresta ákvörðun um landnotkun samkvæmt kerfisáætlun í allt að átta ár. Sveitarstjórnun ber enn fremur að tryggja að skipulagsákvæðanir hindri ekki framgang verkefna sem eru í staðfestri þriggja ára framkvæmdaáætlun kerfisáætlunar. Í þeim tilvikum þar sem framkvæmdir á kerfisáætlun eru ekki í samræmi við aðalskipulag viðkomandi sveitarfélaga, óskar Landsnet eftir samtali og samráðs við sveitarfélögin þegar óska þarf breytinga á aðalskipulagi þeirra. Slíkt samtal þarf að eiga sér stað tímanlega og fer oftast fram í undirbúningi umhverfismats viðkomandi framkvæmdar. Í ljósi ofangreinds vill sveitarfélagið benda á að skv. 6. kafla kemur fram að hluti af matsvinnu vegna kerfisáætlunar er að

skýra frá tengslum áætlunarinnar við aðrar áætlanir. Þar er enn fremur vísað í töflu 6.1. sem á að greina frá því til hvaða áætlana verður litið til og hvaða atriði kunni að snerta kerfisáætlun. Í því sambandi vill sveitarfélagið benda á stefnu stjórnvalda um uppbyggingu flutningskerfis raforku skv. þingsályktun nr. 26/148, samþykkt á Alþingi 11. júní 2018, þar sem segir að nýta skuli núverandi línustæði við lausnir á aukinni flutningsþörf ef aðstæður leyfa, með endurbyggingu og/eða spennuhækkun, fjölgun eða stækkun leiðara á línunum eða öðrum þekktum aðferðum. Skorradalshreppur gerir kröfu um að horft verði eftir til ofangreindrar stefnu stjórnvalda við vinnslu umhverfismats kerfisáætlunar Landsnets 2025-2034. Sveitarfélagið hefur fulla ástæðu til að minna á ofangreinda stefnu vegna áætlunar Landsnets um uppbyggingu Holtavörðuheidarlínu 1 meðfram núverandi byggðalínu, en samkvæmt stefnu Landsnets stendur ekki til að taka niður byggðalínuna sem er í hróplegu ósamræmi við stefnu stjórnvalda. Bent er enn fremur á að Kerfisáætlanir Landsnets eru ekki réttthærrí stefnu stjórnvalda. Í umhverfismatsskýrslu Holtavörðuheidarlínu 1 kemur ágætlega fram að ekki sé möguleiki á að nýta núverandi byggðalínu við lausn á aukinni flutningsþörf með spennuhækkun, fjölgun eða stækkun leiðara. Því skal bent á að ef Landsnet hefur áhuga á því að framfylgja stefnu stjórnvalda að þá ætti Holtavörðuheidarlína 1 að vera endurbygging núverandi byggðalínu, þ.e. að núverandi byggðalína yrði tekin niður við spennusetningu Holtavörðuheidarlínu 1.

Það er ámælisvert að umhverfisskýrsla kerfisáætlunar tekur ekki á magnáhrifum, eins og til að mynda nálægðar við spennivirki en þar er yfirleitt meira álag þverunnar raflína sem koma úr ólíkum áttum, þ.e. þær hafa ekki sömu stefnu. Við það verða umhverfisáhrifin meiri, þetta þarf að meta sérstaklega og mikilvægt að sett sé fram matsspurning undir umhverfisþætti samfélags um hvort að það séu líkur á að umhverfi spennustöðva/tengipunkta flutningskerfis raforku séu yfir hlaðin háspennulínunum og hver séu þolmörkin, er til að mynda möguleiki á mótvægisáðgerðum og í hverju þær gætu verið fólgnar.

Sveitarfélagið gerir athugasemdir við að ekki sé lögð fram matsspurning undir umhverfisþættinum lífríki og varðar hvort að flutningskerfið fari yfir laxveiðiár. Borgarfjörðurinn er eitt af mikilvægustu laxveiðihéruðum landsins og því ámælisvert að Landsnet meti ekki hagræn og umhverfisleg áhrif Kerfisáætlunar á veiðiár. Flutningskerfi raforku Landsnets hefur veruleg neikvæð sjónræn og hljóðvistarleg áhrif. Náttúruupplifun veiðimanna rýrist og þar af leiðandi hefur það neikvæð áhrif á veiðiteklar landeiganda. Það er mikilvægt að flutningskerfi raforku skerði sem minnst upplifun veiðifólks og óskar Skorradalshreppur eftir því að sá umhverfisþáttur verði metinn sérstaklega og Skorradalshreppur gerir kröfu um að lögð fram matsspurning þar sem spurt er hvort að flutningskerfi raforku hafi hagræn áhrif á veiðiteklar landeiganda og hver áhrif á upplifun veiðifólks sé.

Sveitarfélagið vill enn fremur benda á að Landsnet ber að leggja fram í sinni kerfisáætlun stefnu um efnisnotkun við uppbyggingu háspennumastra að teknu tilliti til þess landslags sem flutningskerfi raforku fer um. Með þetta í huga að þá gefur það auga leið að þetta ætti að endurspeglast í byggingarefninu sem valið er í háspennumöstrin, þ.e. að notað sé timbur, þ.e. heitt efni, í háspennumöstur á láglandi en stál, þ.e. kalt efni, í háspennumöstur í hrjóstrugu fjalllendi.

Í kafla 2.2 um aðferðarfræði við vægismat er ljóst að Landsnet muni halda áfram að móta þá aðferðarfræði við framsetningu á vægismati áhrifa sem kynnt hefur verið í fyrri kerfisáætlunum. Það er mikilvægt í þessu sambandi, ef Landsnet vill ná fram árangri og samstöðu um lagnaleiðir, að samfélagið fái meira vægi í matinu, þ.e. að umhverfisþættir séu stigaðir þannig að þeir fái mishátt vægi gagnvart hvor öðrum. Þannig er árangurinn hámarkaður og umhverfisáhrifin lágmarkuð gagnvart íbúum þessa lands. Það er vel þekkt í aðferðarfræði umhverfismats að umhverfisþættir fái mismunandi vægi út frá mikilvægi. Það tryggir að markmið og stefna stjórnvalda nái fram að ganga eins og að hlífa góðu ræktunarlandi, friðlýstum svæðum, votlendissvæðum, hagræn og efnahagslegur ábati og það sem þetta ætti að snúast fyrst og fremst um, er að taka tillit til íbúa. Heilsa og öryggi íbúa ætti að vera metið ofar öllu.

Eins og ofan greinir að þá er hluti matsvinnu vegna kerfisáætlunar að skýra frá tengslum áætlunarinnar við aðrar áætlanir. Í kafla 6.3 vantar tilfinnanlega að horft sé til áætlana sveitarfélaga um uppbyggingu

flutningskerfis raforku. Má í því samhengi benda á stefnu Skorradalshrepps þar sem mörkuð er stefna um að unnið verði að því að Sultartangalína 1 (SU1) verði aflögð, lögð samhliða Sultartangalínu 3 (SU3) eða lögð í jörð, ef kemur til endurnýjunar línunnar. Sama gildir um þær háspennulínur sem fyrirhugaðar eru innan marka sveitarfélagsins. Það er mat sveitarfélagsins að háspennulínur dragi úr náttúruupplifun fólks og gildi svæða vegna neikvæðra sjónræna áhrifa. Í umhverfismatsskýrslu Kerfisáætlunar 2025-2034 kemur fram að almennt er stefnt að því að framkvæmd fylgi mannvirkjabelti eins og kostur er. Það er ekki ásættanlegt að setja það fram sem stefnu en gera ekkert með hana. Fjalla þarf um alla þá möguleika sem eru í stöðunni um að fylgja mannvirkjabeltum eins og kostur er á landsvísi í umhverfismatsskýrslu. Taka ber þó tillit til þess að raforkuflutningskerfi sem er búið með afskriftartíma sinn, eins og Hrutatungulína 1 og lögð fyrir tíma umhverfismats, er engan veginn rétt að skilgreina sem mannvirkjabelti, heldur þarf að finna bestu leiðina út frá umhverfismati þegar kemur til endurnýjunnar línu.

Langtímaáætlun

Í langtímaáætlun um þróun flutningskerfis raforku sem unnin var fyrir Kerfisáætlun Landsnets 2023-2032 kemur fram eftirfarandi: „*Nokkrar 220 kV línur í meginflutningskerfinu eru hannaðar og byggðar (ýmist að öllu leyti eða að hluta) með tvöföldum leiðara og má þar nefna Sultartangalínur 2 og 3, Fljótsdalslínur 3 og 4 og Búrfellslínu 3A. Þær eru gjarnan kallaðar tvíleiðaralínur, þ.e. í hverjum fasa eru tveir leiðarar sem eykur flutningsgetu allt að tvöfalt. Tveir leiðarar hafa einnig minna viðnám en einn og minnka þar af leiðandi flutningstöp umtalsvert. Þær línur sem eru tvíleiðara í flutningskerfinu eru allar byggðar fyrir 400 kV spennustig en eru reknar á 220 kV. Þær eru því mun hærri og breiðari en 220 kV lína þyrfti að vera með tvöföldum leiðara. Með tiltölulega lítilli útlitsbreytingu 220 kV línu er mögulegt að auka flutningsgetu röramastra línu (eins og hafa verið byggðar í KR3, KR4 og HS3) í tvíleiðara línu. Stálburðarvirki þeirra þyrfti að vera sterkara þar sem leiðarar línunnar eru tvöfalt þyngrir.*“ Vakin er athygli á því að hér er verið að vísa í eldri langtímaáætlun Landsnets. Skorradalshreppur gerir kröfur um að umhverfisáhrif Kerfisáætlunar séu metin út frá mögulegri flutningsgetu og hæstu spennu hverrar línu fyrir sig óháð því á hvaða spennu á að byrja að reka umrædda línu á. Í upphafi skal endinn skoða, segir máltækið. Hærri spenna hefur viðtæk áhrif á samfélagið og íbúa sem búa nærri flutningskerfi Landsnets og því er það sanngjörn krafa að þetta sé metið í umhverfismati kerfisáætlunar 2025-2034.

Framkvæmdaáætlun 2026-2028

Í kafla 2.5.3 kemur fram að gert sé ráð fyrir að framkvæmdir við Holtavörðuheiðarlínu 1 hefjist 2027 og þeim ljúki 2029. Breyta þarf Aðalskipulagi Skorradalshrepps 2010-2022 eins og fram kemur í skýrslum Landsnets. Sveitarfélagið telur óraunhæft í ljósi ofangreinds, þ.e. afstöðu hagsmunasamtaka landeiganda og stefnu stjórnvalda skv. þingsályktun nr. 26/148, að framkvæmdaáætlun Landsnet standist varðandi Holtavörðuheiðarlínu 1. Taka þarf tillit til þessa og setja fram raunhæfar og réttar áætlanir eins og kostur er.

Skorradal, 31. maí 2025

Virðingarfyllst,

Pétur Davíðsson,
Formaður skipulags- og byggingarnefndar